BENVOLGUTS ABSENTS ▸ CAPÍTOL XVII, VOLUM IV

Carles Fages de Climent, el poeta de l'Empordà

La seva obra culta de base noucentista, i l'epigramàtica del seu «alter ego» «El Gaiter de la Muga», conformen un important corpus literari encara injustament ignorat

CRÒNICA

Joan Ferrerós
CASTELLÓ D'EMPÚRIES

Carles Fages de Climent va ser un dels grans escriptors empordanesos del segle XX. ARXIU FAMILIAR

■ Carles Fages de Climent (Figueres, 16/05/1902 - 01/10/1968) va venir al món a la casa de l'avi patern del carrer Enginyers número 2, en una habitació que dóna al carrer de Monturiol: "Al carrer de Monturiol/ l'inventor del submarí,/ jo i en Salvador Dalí/ –tres genis–, hem vist el sol", va escriure. Els pares eren Ignasi Fages i de Climent, de Figueres, i Lluïsa de Climent i de Contreras, natural de Castelló d'Empúries.

Ambdós pertanyen a dues nissagues empordaneses de propietaris rurals documentades des de l'edat mitjana, i amb un pes destacat en la política i l'economia de la comarca al llarg del segle XIX: de la banda del pare destaca l'advocat i agrònom Narcís Fages de Romà, impulsor de l'Escola d'Agricultura de Fortianell (Fortià, Alt Empordà) i autor dels *Aforismes rurals*, que van ser molt populars i traduïts al castellà i al francès; de la banda materna consta el polític progressista i cacic Enric Climent i Vidal, de la milícia nacional, diputat, president de la diputació gironina i senador.

Fages és confirmat pel bisbe Torres i Bages, va a estudi a Castelló d'Empúries i, entre 1913 i 1919, cursa el batxillerat en els col·legis que els jesuïtes tenen a Sarrià i al carrer de Casp de Barcelona; Ramón Ruiz *Amado* Contreras, el seu oncle, n'és professor i membre destacat de l'orde. El jove llegeix molt, sobretot clàssics grecollatins, Dant, moralistes i llibertins francesos del XVIII, novel·listes del XIX com Balzac o Proust, Goethe, els russos del XIX, la primera edició de l'*Encyclopédie*, etc.

A 1917 ja guanya un premi en els Jocs Florals de l'Empordà a Figueres i passa part dels estius a la finca dels avis paterns a Palol, a prop de Sant Miquel de Fluvià però del terme municipal de Torroella, en companyia de les seves cosines; aquestes estades li inspiraran un poema publicat a *Tamarius i roses* (1925).

Durant els anys universitaris de Fages de Climent, el pis familiar del carrer València, 205, pral., 1a de Barcelona, era punt de trobada dels amics lletraferits del poeta (Alfons Maseras, Eusebi Isern Dalmau, Ventura Gassol, Octavi Saltor, Marià Manent...). En aquestes tertúlies, la seva mare Lluïsa de Climent hi jugava un paper destacat. Era una dona avançada al seu temps i va exercir una gran influència sobre el seu fill Carles; sembla que també va escriure molt i bé, però cap dels seus escrits ens ha arribat perquè van ser cremats pel seu marit. De jove havia estat pretesa per Francesc Cambó: "Fou pretendent de la mare/ el senyor Francesc Cambó:/ no hauria estat el meu pare/ perquè jo no fóra jo".

Universitat i primers tempteigs

El 1919 es matricula a dret –que de seguida abandona– i a filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona. Coneix Eugeni d'Ors, la influència del qual serà tan important en la seva obra, abans i després de la defenestració, abans i després de la Guerra Civil. El 1920 Josep M. López-Picó l'invita a publicar els seus poemes a *La Revista*, tribuna del moviment noucentista, i guanya un premi als Jocs Florals de Girona.

Col·labora activament en l'organització el 1922 d'uns JJFF a Castelló d'Empúries, amb Ors com a president del jurat, i és testimoni del retrobament final del Pentarca i Lídia de Cadaqués durant una excursió a Sant Pere de Roda organitzada amb motiu de la festa literària. El 1923 es llicencia en filosofia i lletres, i participa en la constitució de la Unió Socialista de Catalunya presidida per Gabriel Alomar; és així que, a l'ombra del Glossador, Fages forma part de la minoria d'intel·lectuals de l'òrbita noucentista que no s'apunten a la naixent Acció Catalana i es decanten per l'obrerisme.

Primers llibres i matrimoni

El 1924 publica *Les bruixes de Llers*, amb il·lustracions de Salvador Dalí i un pròleg entusiasta de Ventura Gassol, i és guardonat amb el Premi extraordinari dels JJFF de Barcelona. El 1925, amb Marià Manent de director i Fages de secretari de redacció, funden la *Revista de Poesia*. Es fa soci de l'Ateneu Barcelonès i trasllada el seu expedient acadèmic a la Universitat de Madrid per presentar-hi la tesi doctoral *El paisatge en la poesia d'Homer* que finalment no llegeix. Un cop a la capital, el seu oncle Luis Ruiz Contreras, germà del jesuïta, l'introdueix en els ambients literaris madrilenys; coneix Valle Inclán i Pío Baroja entre altres, i també Federico García Lorca, possiblement de la mà de Salvador Dalí.

Lluïsa de Climent era una dona avançada al seu temps i va exercir una gran influència sobre el seu fill Carles

El 1926 mor la seva mare i es casa amb Ramona Mir i Vidal, pubilla de can Guineu de Sant Sadurní d'Anoia, nissaga de grans propietaris vinícoles; la parella surt de viatge de noces per França, Bèlgica i Holanda. A París, visita Ventura Gassol i Francesc Macià a la presó de La Santé, on estan reclosos per la seva participació en els fets de Prats de Molló; saluda Josep Bordas de la Cuesta, futur alcalde de Castelló, i aprofundeix en l'estudi de la llengua i de la cultura franceses.

Tornats, s'instal·len a Sant Sadurní i el 1928 publica *El bruel*, tragèdia sobre una vella llegenda dels aiguamolls castellonins; potser aquesta nova situació personal d'ascens social i econòmic que li facilita el matrimoni fa que Fages vagi distanciant-se de les posicions esquerranoses que havia defensat.

Mor el seu pare Ignasi Fages de Climent el 1931 i, durant els mesos anteriors a la proclamació de la Segona República, és regidor de Castelló.

La República i la Guerra

El 1932 publica, en castellà i en col·laboració amb Alfons Maseras, *Fortuny, la mitad de una vida*, sobre el pintor de Reus, i neix la seva filla gran Maria Lluïsa. Publica la novel·la *Climent* (1933) basada en la nissaga materna i neix el seu segon fill, Marc Enric. Els conflictes amb la família de la seva muller fan que l'any següent abandonin Sant Sadurní i s'instal·lin a Barcelona al carrer d'Enric Granados; fa classes d'història a l'Institut Escola Pi i Margall fins que, en esclatar la Guerra Civil, és destituït pel comitè d'alumnes. Publica i estrena a Barcelona *El jutge està malalt* (1935), farsa en tres actes i en vers ubicada al Montpeller setcentista, amb il·lustracions musicals de Jaume Pahissa.

La llei de contractes de conreu promoguda durant la República posa en perill la propietat de les grans famílies i el poeta va decantant-se cada vegada més cap a posicions a mig camí de la Lliga i del carlisme; en aquests anys també el trobem vinculat a la Fundació Bernat Metge, instituïda per Francesc Cambó i encarregada de traduir els clàssics grecollatins al català. Neix la seva filla Maria Antònia.

(Passa a la pàgina següent)

Ignorat per la resistència literària

CASTELLÓ D'EMPÚRIES | **J. F.**

■ El 1951 el crític Joan Triadú publica *Antologia de la poesia catalana* i Fages no hi figura, probablement perquè no pertany a cap dels nuclis resistencials catalanistes, al contrari: com els seus amics Octavi Saltor, Joan B. Solervicens, Lluís Valeri o Joan Esterlich, es fa amb els promotors d'iniciatives literàries que el règim tolera com ara el premi Ciudad de Barcelona o els JJFF de la plaça de la Llana. Viu maldecaps econòmics i quan el 1952 mor el seu sogre, Pere Mir i Ràfols, es troba amb un testament desfavorable a les seves expectatives; en conseqüència ha d'arribar a vendre's la propietat del cortal Climent de Castelló.

A partir de 1953 i amb el pseudònim de *Lo Gaiter de la Muga* publica, datades a Vila-sacra, edicions mecanoscrites de cent epigrames cadascuna: *Primer llibre d'epigrames*, *Segon llibre d'epigrames*, *Cent consells d'amor*, etc. El 1954 surt *Balada del sabater d'Ordis*, potser la seva millor obra, amb un elogiós pròleg d'Eugeni d'Ors i il·lustracions i epíleg de Salvador Dalí, però Joan Ruiz Calonja l'ignora a la seva *Història de la literatura catalana*. El 1955 edita *La dama d'Aragó*, tragèdia en sis quadres basada en la cançó tradicional homònima, amb pròleg d'Agustí Esclasans, i l'any següent llegeix al Casino Menestral Figuerenc la conferència *Vila-sacra, capital del món*, publicada posteriorment el 1967 amb pròleg d'Alexandre Deulofeu i il·lustracions de Joaquim Bech de Careda.

Les dificultats econòmiques el desmoralitzen i es proposa emigrar a Veneçuela, amb tota la família; de poc li serveixen les seves amistats literàries vinculades al règim: no havia obtingut el Premi Ciutad de Barcelona el 1953 per *Balada...*, l'obra extraordinària que només comptà amb el vot d'Eugeni d'Ors. Haurà d'esperar fins al 1958 per obtenir el guardó amb *Primer llibre de sonets*; tot i que l'efemèride a la capital passa sense pena ni glòria, a Castelló d'Empúries i a Figueres li reten homenatges.

(Ve de la pàgina anterior)

El 18 de juliol de 1936 el sorprèn a Castelló d'Empúries d'on fuig cap a Roses amb la família per arribar a França per mar. Amb el brillant de l'anell de la seva esposa pagaran el patró que els ha de conduir a l'estat veí, però no poden sortir. És denunciat, detingut pel comitè de Castelló i conduït a l'Ajuntament on és reclòs sota la custòdia de l'alcalde Bordas de la Cuesta, circumstància que tal vegada li salvarà la vida quan el comitè assassini el 9 d'agost a Fellines la resta de detinguts.

Ventura Gassol aconsegueix alliberar-lo i fer-lo baixar a Barcelona, i s'instal·la al número 718 de la Gran Via; torna a ser detingut i internat en una txeca, i la seva esposa s'entrevista amb el dirigent anarquista Aurelio Fernández, que el posa en llibertat. Per justificar la seva presència en una Barcelona en guerra, ingressa com a voluntari a l'exèrcit republicà on fa tasques d'alfabetització al campament de reservistes d'Arenys de Munt. En plena guerra publica *Sonets a Maria Clara* (1938), aplec amorós ronsardià, en edició bilingüe traduïda al castellà de Valentí Moragas.

➤ El 1936 va intentar fugir a França per mar però va ser detingut pel Comité de Castelló i va salvar la vida per poc

Fractura familiar

Es consuma la fractura familiar i Fages opta per fer de Castelló la seva residència habitual mentre que la família roman a Barcelona. A Figueres manté gran relació amb els cercles culturals i artístics, i el 1961 publica l'auca *El triomf i el rodolí de la Gala i el Dalí*, en ocasió de l'homenatge que Figueres ret al pintor.

A la capital empordanesa, el poeta va consolidant un cercle d'amics entre els quals destaquen les que ell anomena "Cariàtides": les poetesses germanes Montserrat i M. Àngels Vayreda, Carme Guasch i Pilar Nierga, i les amigues, la joveníssima pintora Olga Torres, la bibliotecària Maria Perxés i Matilde Escudero; també es fa amb el poeta Jaume Maurici, els pintors Joan Sibecas –amb qui lligarà una bona amistat–, Evarist Vallès, Bartomeu Massot, Joan Felip Vilà, etc. Tots plegats es troben en els dos cenacles artisticoliteraris d'aquells anys: el bar Nobel de la Rambla i la fonda Roca del seu protector Josep Martí Roca, qui l'acollirà en els moments que la salut i l'economia li ocasionaran més dificultats.

El 1962 promou l'obertura en una pairalia de la Selva de Mar, que havia estat propietat de la seva mare, del Celler d'en Climent, un *nigth club* punt de trobada d'artistes i intel·lectuals, que fracassarà econòmicament i on el 1964 organitzarà un homenatge a Salvador Dalí, amb participació dels pintors empordanesos amics seus.

L'1 d'octubre de 1968, Fages mor sentint el «Rèquiem» de Gabriel Fauré a l'Hospital de Figueres

Fages torna a ser oblidat a *Poesia catalana del segle XX* (1963), l'antologia de Josep M. Castellet i Joaquim Molas. Ingressa a l'Academia del Faro de San Cristóbal, entitat creada pels intel·lectuals afins per perpetuar-ne la memòria d'Eugeni d'Ors; el seu discurs d'ingrés és *L'autèntica i la falsa Ben Plantada* en el qual defensa que la veritable inspiradora d'aquell ideal femení havia estat la figuerenca Úrsula Matas. Guanya la Flor Natural dels JJFF de la plaça de la Llana (Barcelona) i dels de l'Empordà a Figueres. Pronuncia conferències, publica amb el seu amic l'impressor Domènec Moli el poema *Himne nou a l'Empordà* il·lustrat per Evarist Vallès i l'*Auca del sabater d'Ordis*, amb il·lustracions de Joan Felip Vilà. L'any 1968 de la seva mort guanya la Flor Natural dels JJFF de la Ginesta d'Or de Perpinyà i escriu el pròleg d'*Encara no sé com sóc*, novel·la de Maria Àngels Vayreda.

Mort del poeta

Agreujats els seus problemes hepàtics crònics, deixa la casa de Castelló i s'instal·la a la pensió figuerenca del seu amic Josep Martí Roca. Montserrat Vayreda, la poetessa i amiga de Fages, l'ajuda en la correcció de la seva obra magna, el *Somni de cap de Creus*, però el seu estat s'agreuja, el visiten a Barcelona i ingressa a l'Hospital de Figueres per no sortir-ne més.

L'1 d'octubre Fages mor sentint el *Rèquiem* de Gabriel Fauré; uns dies abans un periòdic havia publicat per error la seva necrològica que ell pogué llegir i comentar amb bonhomia. A l'enterrament al panteó familiar de Castelló, hi feren parlaments Octavi Saltor, en nom de la família, i J. V. Foix, en nom de l'Institut d'Estudis Catalans. Fages de Climent tampoc no és inclòs a *Un segle de poesia catalana* (1968) de Jaume Bofill i Ferro i Antoni Comas, però en canvi apareix a *Antologia de la poesia social catalana* (1970) d'Ángel Carmona.

El 1969 a Figueres i per Fires és objecte dels homenatges dels pintors i de la Festa de la Poesia, i es dóna el seu nom a la Biblioteca. El 1978, amb motiu del desè aniversari del seu traspàs, l'Institut d'Estudis Empordanesos organitza un cicle de conferències sobre la seva vida i obra, editades amb el nom de *La vida i l'obra de Carles Fages de Climent*.

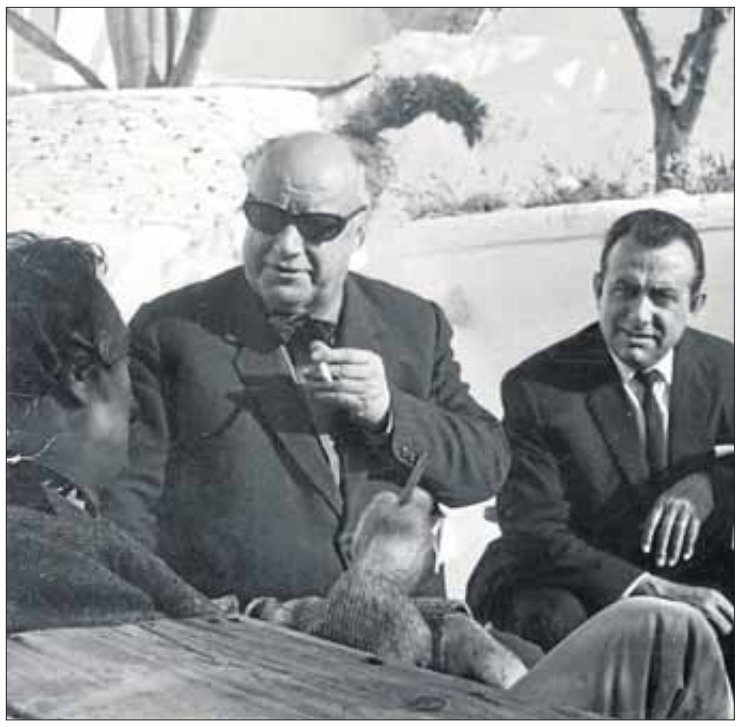

Fages amb Salvador Dalí i Josep Martí Roca a Portlligat. ARXIU FAMILIAR

ANIVERSARIS

2002-2018

Recordatoris amb contingut

Pel centenari del naixement del poeta el 2002 hom es va proposar de donar un impuls a la difusió de l'obra: són reeditats *Poema dels tres reis, Les bruixes de Llers* i *Balada del sabater d'Ordis* i són editats *Epigrames, Primera antologia, Sonets, Somni de Cap de Creus,* un recull dels articles periodístics i, a càrrec de Rafael Pascuet, el dens catàleg *Carles Fages de Climent (1902-1968). Poètica i mítica de l'Empordà,* que conté una primera aproximació biogràfica, a més de considerables notícies i opinions sobre l'obra del poeta. Amb la vista posada en l'any 2018 del cinquantenari de la seva mort es van editant més llibres: *Emporion, la de tres muralles,* divertiment teatral; *Zoo,* un bestiari epigramàtic; el poemari *Trena de set aigües, les Memòries. A la recerca de mi mateix, Segon recull d'epigrames* i *Auques i balades,* poemes popularitzants.

OPINIÓ

CARLA MALLOL

Estudiant

EN LA DIFERÈNCIA RAU LA IGUALTAT

Fa uns dies va colpejar-nos la notícia del suïcidi d'un adolescent tanssexual a casa nostra, que ha estat bombardejant els mitjans de comunicació i les xarxes socials amb missatges com "tots amb Alan", "la transfòbia ens mata a tots" o "assassinat col·lectiu". No ha estat el suïcidi d'aquest jove fruit de la intolerància, de la por a la diferència? Qui n'és el culpable? I no ho som tots plegats?

La mort de l'Alan, un dels primers adolescents a Catalunya a obtenir el seu canvi de nom en el DNI, és una prova feafent de la poca sensibilitat de la societat evers tot aquell qui no s'adigui als patrons determinats per una suposada *normalitat*. La transsexualitat encara ens trasbalsa: a qui no l'ha sorprès la notícia? Tal com diu la feminista Judith Butler a *El gènere en disputa*, la transsexualitat és una mostra que la realitat no és tan rígida com ens pensem. Els gèneres són una imposició, fruit d'un discurs homogeni: "O ets home o ets dona". I no és d'alguna manera aquesta una dictadura del gènere? Per què la nostra identitat ha de ser fruit de l'atzar, condicionada per un cromosoma?

Vivim immersos en un món d'etiquetes, de definicions, on tots s'ha d'encasellar: o ric o pobre, o bo o dolent, o home o dona... I els termes intermedis, les ambigüitats, els matisos en queden sempre fora, no hi tenen cabuda. Però, i no és la vida molt més que aquests binomis? Res no és blanc o negre: hi ha molts matisos de grisos. I és gràcies a aquestes *mitges tintes* que una societat cobra sentit: qui vol viure en una societat en què tots duguem posades unes ulleres amb lents en blanc i negre?

L'Alan ha estat víctima d'aquesta miopia social i notícies com la seva mort són les que ens sacsejen i ens fan caure les ulleres. És aleshores quan ens adonem que no ens hi veiem bé i que ens calen uns vidres nous, unes lents amb què poguem veure tots els matisos de colors. Per què la vida està feta de matisos, de contradiccions, d'ambivalències, de mitges tintes! I no som tots i cadascun de nosaltres diferents, especials, contradictoris?

I és en aquesta diferència on hauria de raure la nostra igualtat: el dret a ser nosaltres mateixos no se'ns hauria de privar sota cap circumstància.

AGENDA Comarcal

Guia digital amb el patrimoni de l'Alt Empordà

155506

El consell Comarcal i l'associació Empordà Turisme han elaborat una guia digital, i i l'associació Empordà Turisme han elaborat una guia digital, amb els horaris i les activitats que es programen aquest hivern als museus, conjunts monumentals, centres d'interpretació i oficines de turisme de la comarca, perquè a través d'ella es pugui descobrir el patrimoni cultural de l'Alt Empordà de forma molt visual i simple. El catàleg virtual, que es pot consultar a través de la pàgina web, mostra les nombroses possibilitats de descoberta d'aquest patrimoni.

En total hi ha una cinquantena de referències, entre espais culturals i oficines de turisme, en els quals es detallen els dies d'obertura i les hores de visita i es complementa amb una petita ressenya de l'oferta cultural que s'hi pot veure i altres dades d'interès, així com les pàgines web i els correus electrònics per tal de poder ampliar informació i fer les consultes pertinents.

Dimarts, 19 de gener
Sessió informativa a Darnius sobre el Pla Leader

El Consell Comarcal finalitza, aquest dimarts, el cicle de quatre sessions informatives per parlar de la nova convocatòria d'ajut Leader 2016 per a la creació, ampliació o millora de negocis en municipis rurals. Les trobades són promogudes per ADRI-NOC. Un total de 39 municipis de l'Alt Empordà es poden beneficiar d'aquestes ajudes. Aquesta darrera reunió està programada per al dimarts 19 de gener, a la sala d'actes de l'Ajuntament de Darnius, a les 19 hores.

L'objectiu principal dels ajuts Leader és fomentar la diversificació de les economies rurals i incentivar el teixit econòmic d'aquestes zones. Aquests ajuts formen part del Programa de Desenvolupament Rural de Catalunya i estan cofinançats per la Generalitat de Catalunya i el Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural. Els ajuts Leader estan adreçats a les petites i mitjanes empreses agroalimentàries i turístiques i a les microempreses en general i permeten obtenir fins a subvencions a fons perdut.

Fins al 29 de gener
Exposició de pintures i escultures d'Enric Camps

La sala d'exposicions del Consell Comarcal acull fins al 29 de gener, una mostra de pintures i escultures de l'artista figuerenc Enric Camps i Lladó. L'exposició es pot visitar tots els dies laborables durant l'horari d'obertura al públic de les oficines de la institució, és a dir, de 9 a 14 hores.

CONSELL COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ

c/ Nou, 48 17600 FIGUERES TEL: 972 50 30 88 FAX: 972 50 56 81